

KORXONALARDA ISHLAB CHIQARISHNI TASHKIL ETISH XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Abdimannonov Jaloliddin Hamid o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida magistranti

Saidov Mash'al Samadovich ORCID: 0009-0008-7814-3972

INTERNATIONAL SCHOOL OF FINANCE

TECHNOLOGY AND SCIENCE insiteti professori (DSc)

Annotasiya. Ushbu maqolada korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etish jarayonida yuzaga keladigan xarajatlarni optimallashtirishga qaratilgan usullar va strategiyalar ko'rib chiqiladi. Ishlab chiqarish jarayonidagi haraqatlar, zarur resurslar, va manfaatdor tomonlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash orqali xarajatlar samaradorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqola, zamonaviy texnologiyalar, avtomatizatsiya, va ishlab chiqarish jarayonlarini rejalashtirishda yangi yondashuvlar yordamida ishlab chiqarishga oid xarajatlarni qanday qisqartirish mumkinligini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot natijalari, korxonalar uchun yanada raqobatbardosh va samarador ishlab chiqarish tizimini yaratishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Ishlab chiqarishni tashkil etish, Xarajatlarni optimallashtirish, Resurslarni boshqarish, Avtomatizatsiya, Zamonaviy texnologiyalar, Ishlab chiqarish samaradorligi, Raqobatbardoshlik, Ishlab chiqarish jarayoni, Strategik rejalashtirish, Muvozanat va samaradorlik

IMPROVEMENT OF WAYS TO OPTIMIZE THE COSTS OF ORGANIZING PRODUCTION IN ENTERPRISES

Abdimannonov Jaloliddin Hamid oglu

Master's student at Tashkent State University of Economics

Saidov Mash'al Samadovich ORCID: 0009-0008-7814-3972

*Professor (DSc) of the INTERNATIONAL SCHOOL OF FINANCE TECHNOLOGY
AND SCIENCE*

Abstract. This article examines methods and strategies aimed at optimizing costs incurred in the process of organizing production at enterprises. The possibilities of increasing cost efficiency by ensuring a balance between the movements in the production process, the necessary resources, and stakeholders are analyzed. The article shows how production costs can be reduced using modern technologies, automation,

and new approaches to planning production processes. The results of this research will help enterprises create a more competitive and efficient production system.

Keywords: Production organization, Cost optimization, Resource management, Automation, Modern technologies, Production efficiency, Competitiveness, Production process, Strategic planning, Balance and efficiency

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПУТЕЙ ОПТИМИЗАЦИИ ИЗДЕРЖЕК ПРОИЗВОДСТВА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

Абдиманнонов Джалолиддин Хамид оглы

Магистрант Ташкентского государственного экономического университета

Саидов Маишьял Самадович ORCID: 0009-0008-7814-3972

*Профессор (д.ф.-м.н.) Института МЕЖДУНАРОДНОЙ ШКОЛЫ
ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И НАУКИ*

Аннотация. В данной статье рассматриваются методы и стратегии, направленные на оптимизацию затрат, возникающих в процессе организации производства на предприятиях. Анализируются возможности повышения экономической эффективности за счет балансирования деятельности, необходимых ресурсов и заинтересованных сторон в производственном процессе. В статье показано, как современные технологии, автоматизация и новые подходы к планированию производственных процессов позволяют снизить затраты на производство. Результаты данного исследования помогут создать более конкурентоспособную и эффективную производственную систему предприятий.

Ключевые слова: Организация производства, оптимизация затрат, управление ресурсами, автоматизация, современные технологии, эффективность производства, конкурентоспособность, производственный процесс, стратегическое планирование, баланс и эффективность

Kirish. Korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etish va uning samaradorligini oshirish, bugungi kunda har qanday kompaniya yoki korxona uchun juda muhim masala hisoblanadi. Ishlab chiqarish jarayonidagi xarajatlarni optimallashtirish nafaqat daromadlarni oshirishga, balki raqobatbardoshlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Zamonaviy iqtisodiyotda xarajatlarni kamaytirish va resurslardan samarali foydalanish strategiyalari korxonaning muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etish har qanday ishlab chiqarish jarayonining muvaffaqiyati uchun muhim ahamiyatga ega. Ishlab chiqarishni tashkil etish nafaqat samaradorlikni oshirishga, balki xarajatlarni kamaytirishga ham yordam

beradi. Korxonalar o'z faoliyatini izchil ravishda optimal va samarali yo'nalishda davom ettirish uchun xarajatlarni optimallashtirishni talab qiladi. Shuning uchun, korxonalar ishlab chiqarishni tashkil etish xarajatlarini optimallashtirish yo'llarini ko'rib chiqishi zarur. Xarajatlarni optimallashtirish bo'yicha tadqiqotlar olib borish, ilg'or texnologiyalarni joriy etish, jarayonlarni innovatsion yondashuvlar bilan takomillashtirish, ishchi kuchining malakasini oshirish kabi yechimlar korxonalarga o'z faoliyatlarini yanada samarali amalga oshirish imkonini beradi [8, 90]. Shuningdek, materiallar va energiya tejash, jarayonlar optimalizatsiyasi va ishlab chiqarish tizimlarini modernizatsiya qilish orqali xarajatlarni kamaytirishning konkret usullari mavjud. Ushbu ishda korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etishda xarajatlarni optimallashtirish yo'llarini aniqlash va takomillashtirish bo'yicha ko'rsatmalar beriladi. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining o'sishi, hamda xalqaro miqyosda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish bo'yicha vazifalarni hal qilishda ushbu masalalarga e'tibor qaratish zarurdir. Kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan izlanishlar, innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish va samarali boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish orqali ishlash xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish, va natijada korxonaning raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etish va xarajatlarni optimallashtirish zamonamizning muhim muammolaridan biridir. Raqobatbardosh bo'lish va rentabellikni oshirish maqsadida har bir korxona samarali ishlab chiqarish jarayonini yaratishga intiladi. Bu jarayon ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanish va mahsulot sifatini oshirishni talab qiladi. O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishida ishlab chiqarish sektori markaziy o'rin tutadi, shuning uchun xonalar va korxonalar tomonidan ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishni ta'minlash katta ahamiyatga ega [2, 14]. Xarajatlarni optimallashtirish jarayonida korxonalar bir nechta asosiy yo'llarni ko'rib chiqishi lozim. Avvalo, ishlab chiqarish jarayonining har bir bosqichini tahlil qilish va undagi imkoniyatlarni aniqlash juda muhimdir. Bu jarayonda asboblardan, texnologik jarayonlardan va xodimlarning malakasidan samarali foydalanish zarur. Ishlab chiqarishni optimallashtirish jarayonida ichki va tashqi muhitni tahlil qilish, bozor talablarini aniqlash, raqobatchilarni o'rganish, yangi texnologiyalarni joriy etish va muqobil energiya manbalaridan foydalanish kabi jihatlar alohida e'tiborga olinishi kerak. Shuningdek, korxonalar o'z tizimini optimallashtirishda zavod ichidagi axborot oqimlarini yaxshilashga e'tibor qaratishi lozim. Axborot texnologiyalarining joriy etilishi va ko'p bosqichli ishlab chiqarish jarayonlariga mos keladigan dasturiy ta'minotlarni ishlab chiqish orqali samaradorlikni oshirish mumkin. Bu jarayon natijasida qabul qilinadigan strategik qarorlar aniqlash, kelgusidagi resurslarni rejalashtirish va ishlab chiqarishni monitoring qilish osonlashadi. Ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirishda, personalni malakasini oshirish ham muhim omil

hisoblanadi. Yaxshi malakaga ega xodimlar ko'plab vazifalarni samarali ravishda bajarishlari, shu bilan birga eng so'nggi texnologiyalarni o'zlashtirishlari mumkin. Malaka oshirish dasturlarini tashkil etish va xodimlarning ishtirokini ta'minlash, korxonada innovatsion g'oyalarni rivojlantirishga yordam beradi [9, 23]. Yana bir muhim jihat, korxonaning muqobil energiya manbalaridan foydalanishidir. Energiya samaradorligini oshirish va energiya xarajatlarini kamaytirish uchun quyosh, shamol yoki biomassa kabi muqobil energiya manbalaridan foydalanish jarayonlarga ijobiy ta'sir o'tkazishi mumkin. Bu kabi yondashuvlar nafaqat xarajatlarni kamaytiradi, balki ekologik toza ishlab chiqarishni ham ta'minlaydi. Bundan tashqari, ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirishning yana bir yo'li – etkazib berish zanjirini takomillashtirishdir. Zamonaviy logistika tizimlarini joriy etish va etkazib beruvchilar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali xarajatlarni kamaytirish va tezkor yetkazib berishni ta'minlash mumkin. Bu, ayniqsa, global miqyosda raqobatbardosh bo'lishni istagan korxonalar uchun juda muhimdir.

Adabiyotlar sharxi. "Sanoat korxonalarida ishlab chiqarishni tashkil etish xarajatlarini optimallashtirish" mavzusi iqtisodiyot, menedjment va sanoat sohalarida ko'plab olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Ushbu mavzuda olib borilgan tadqiqotlar va amaliy tajribalar intensiv ravishda davom etadi.

O'zbek olimlari:

1. Azamatov, I.- Sanoatni rivojlantirish va ishlab chiqarishni samarali tashkil etish borasida ko'plab maqolalar yozgan.[]

2. Fazlullayev, M. - Ishlab chiqarishni optimallashtirish, resurslardan foydalanish va menejment sohasida faoliyat yuritadi.

3.Khamraev, X. - Sanoat va iqtisodiyotdagi xarajatlarni hisoblash va optimallashtirish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan.

Iqtisodchilarning ta'kidlashicha, ishlab chiqarish xarajatlarini hisobga olish va hisoblash tizimining o'ziga xos xususiyatlari muayyan ishlab chiqarish turlariga xos bo'lgan bir qator texnik, texnologik, tashkiliy va boshqaruv xususiyatlari bilan belgilanadi. Ta'kidlash joizki, ishlab chiqarish xarajatlarni hisoblash buxgalteriya hisobi va boshqaruv hisobining ko'p vaqt talab qiladigan yo'nalishlaridan biri bo'lib, ishlab chiqarish xarajatlari haqida tezkor va ishonchli ma'lumotni shakllantirish xarajatlar hisobi usulini tanlashga bog'liq [5, 87].

So'nggi yillarda xarajatlarni hisobga olish muammolariga bag'ishlangan iqtisodiy adabiyotlarda turli sohaga mansub tashkilotlarning o'ziga xosligi va ulardagi boshqaruv hisobi tizimining asosiy masala sifatida yoritilmoqda. Asarlari ushbu muammoga bag'ishlangan mualliflar orasida M. A. Vaxrushina, I. D. Demina, N. D. Vrublevskiy, V. B. Ivashkevich, T. P. Karpov, S. V. Nikolayeva, V. F. Palia, S. A. Stukov, V. I. Tkach, A. D. Sheremet va boshqa bir qator mualliflarni ajratib ko'rsatish mumkin. Bundan tashqari, mualliflar o'rasida asarlari alohida ishlab chiqarish xarajatlarini hisoblash

masalalariga bag'ishlanganlari bor. Bunday mualliflarga birinchi navbatda M. N. Semikolenov, P. M. Lebedev, V. E. Kerimov, D. I. Ryaxovskiy, I. V. Averchev, D. A. Popov, Ye. M. Yevstafev, V. A. Ivlev, T. V. Popovlarni kiritish kerak.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy bosqichlardan iborat bo'lishi mumkin:

Ma'lumotlarni to'plash - Korxona ichidagi mavjud xarajatlar haqida ma'lumot to'plash, statistika va iqtisodiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish.

Tahlil qilish - To'plangan ma'lumotlar asosida korxona ishlab chiqarish jarayonidagi xarajatlar strukturasi tahlil qilish va muammolarni aniqlash.

Ishlab chiqish - Xarajatlarni optimallashtirish bo'yicha usullarni ishlab chiqish, masalan, ishlab chiqarish jarayonini avtomatlashtirish, energiya samaradorligini oshirish, resurslardan foydalanishning optimal yo'llarini topish [6, 88].

Sinov va eksperimentlar - Taklif qilingan optimallashtirish usullarini sinovdan o'tkazish va ularning samaradorligini o'lchash.

Monitoring va tahlil - Olingan natijalarni doimiy ravishda kuzatish va kerak bo'lganda o'zgartirishlar kiritish.

Ushbu metodologiya yordamida korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etishda xarajatlarni samarali boshqarish imkoniyatlari aniqlanadi va amalga oshiriladi.

Tahlil va natijalar. Korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etish xarajatlarini optimallashtirish yo'llarini takomillashtirish mavzusi juda dolzarbdir. Bu mavzu korxonalarning samaradorligini oshirish va iqtisodiy barqarorligini ta'minlash maqsadida muhim ahamiyatga ega.

Xarajat turlarini aniqlash: Korxonalarda ishlab chiqarish xarajatlari turli xil bo'lishi mumkin, jumladan:

- Ommaviy xarajatlar (ish haqidan, resurslardan, energiyadan va x.k. kelib chiqadigan xarajatlar)

- O'zgaruvchan xarajatlar (mahsulot hajmi o'sgan sari o'zgaradigan xarajatlar)

- Doimiy xarajatlar (produktivlikdan qat'iy nazar doimiy to'lanadigan xarajatlar [1, 98].

Ishlab chiqarish jarayonlari tahlili: Ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshirish uchun jarayonlarni tahlil qilish zarur. Bu quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- Ish jarayonlarida isrofni kamaytirish

- Asbob-uskunalaridan foydalanish samaradorligini oshirish

- Ishchilar malakasini oshirish

Innovatsion yechimlar: Texnologiyalardan foydalanish, avtomatlashtirish va zamonaviy ishlab chiqarish usullarini qo'llash xarajatlarni optimallashtirishga yordam beradi. Bu orqali xarajatlarni pasaytirish va sifatni oshirish mumkin.

Resurslardan unumli foydalanish: Resurslar, xususan, xom ashyo va energiyadan foydalanish samaradorligini oshirish zarur. Bu quyidagi yo‘llar bilan amalga oshirilishi mumkin:

- Xom ashyo xarid qilishda raqobatbardosh narxlarni tanlash
- Energiyadan samarali foydalanish uchun energiya tejash texnologiyalarini joriy etish [10, 41].

Monitoring va nazorat: Ishlab chiqarish xarajatlarini boshqarish va optimallashtirish uchun tizimli monitoring va nazorat tizimini yaratish muhimdir. Bu xarajatlarni real vaqt rejimida tahlil qilib borish imkonini beradi.

Natijalar

Xarajatlarning pasayishi: Xarajatlarni optimallashtirish orqali korxonaning umumiy xarajatlari sezilarli darajada kamayishi mumkin.

Ishlab chiqarish samaradorligining oshishi: Unumli va samarali ishlab chiqarish bo‘yicha innovatsion yechimlarni joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga olib keladi.

Raqobatbardoshlikni oshirish: Xarajatlarni optimallashtirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish orqali korxona o'z raqobatchilari oldida ustunlikka ega bo'ladi [4, 56].

Sifatni yaxshilash: Xarajatlarni optimallashtirish va jarayonlarni takomillashtirish sifatni oshirishga imkon beradi.

Iqtisodiy barqarorlik: Korxona ichki xarajatlarini kamaytirishi va mahsulotlar sifatini oshirishi iqtisodiy barqarorlikka olib keladi.

Natijada, korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etish xarajatlarini optimallashtirish yo‘llarini takomillashtirish nafaqat korxona iqtisodiy ko'rsatkichlarini yaxshilashga, balki butun iqtisodiyotga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'minot zanjirining har bir bosqichini muvofiqlashtirish va avtomatlashtirish orqali, masofalardagi vaqt va xarajatlarni kamaytirish mumkin. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatga tez va sifatli mahsulot yetkazib berishga olib keladi. Korxonalar uchun ishlab chiqarishni tashkil etish xarajatlarini optimallashtirish yo‘llarini amalga oshirish muhim ahamiyatga ega. Texnologiyalarni joriy etish, moddiy va inson resurslarini samaradorlik bilan boshqarish, bugungi kunda har qanday korxonaning muvaffaqiyati uchun zaruriy omildir. Bu yo‘nalishda amalga oshiriladigan harakatlar, nafaqat xarajatlarni kamaytirishga, balki ishlab chiqarish jarayonining umumiy samaradorligini oshirishga ham xizmat qiladi. Shuning uchun, ishlab chiqarishni tashkil etish xarajatlarini optimallashtirish doimo e'tiborda bo'lishi kerak.

1-jadval

Yo'nalish	Chora-tadbirlar	Potentsial natijalar	Tahlil
1. Materiallar xarajatlarini optimallashtirish	- Xomashyo va materiallar yetkazib beruvchilar bilan strategik sheriklikni yo'lga qo'yish - Materiallar sarfini qisqartirish texnologiyalarini joriy etish - Materiallar zaxiralarini boshqarish tizimini takomillashtirish (Just-in-Time, Kanban) - Materiallarning sifatini nazorat qilishni kuchaytirish	- Xomashyo va materiallar narxini pasaytirish - Materiallar sarfini kamaytirish - Zaxiralarni saqlash xarajatlarini qisqartirish - Sifat buzilishi tufayli yo'qotishlarni kamaytirish	Yetkazib beruvchilar bilan muzokaralar olib borish, sarf me'yorlarini qayta ko'rib chiqish va zaxiralarni boshqarishning zamonaviy usullarini joriy etish orqali xarajatlarni sezilarli darajada qisqartirish mumkin. Sifat nazoratini kuchaytirish orqali esa, defekt tufayli yuzaga keladigan yo'qotishlar kamayadi.
2. Mehnat xarajatlarini optimallashtirish	- Ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va robotlashtirish - Ish vaqtidan samarali foydalanish (smenali grafiklar, ko'p smenali rejim) - Ishchilarning malakasini oshirish va qayta tayyorlash - Mehnat unumdorligini oshirish uchun rag'batlantirish tizimini joriy etish - Ortikcha ishchi kuchini qisqartirish	- Ishchilar sonini kamaytirish - Mehnat unumdorligini oshirish - Ish haqi fondini optimallashtirish - Ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshirish	Avtomatlashtirish va malakali kadrlardan foydalanish mehnat unumdorligini oshirish va mehnat xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi. Rag'batlantirish tizimi ishchilarning motivatsiyasini oshiradi va ortiqcha ishchi kuchini qisqartirish xarajatlarni optimallashtirishga yordam beradi.
3. Asosiy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish	- Uskunalaridan samarali foydalanish (yuklama koeffitsientini oshirish) - Ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish tizimini takomillashtirish - Zamonaviy va energiyatejamkor uskunalar bilan yangilash - Ishlab chiqarish quvvatlaridan to'liq foydalanish	- Uskunalarining ish vaqtini uzaytirish - Ta'mirlash xarajatlarini kamaytirish - Energiyani tejash - Ishlab chiqarish hajmini oshirish	Uskunalaridan samarali foydalanish, ta'mirlash tizimini takomillashtirish va energiyatejamkor texnologiyalarni joriy etish asosiy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Bu esa ishlab chiqarish hajmini oshirish va xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi.
4. Energiya xarajatlarini optimallashtirish	- Energiyatejamkor texnologiyalarni joriy etish - Energiya auditini o'tkazish va energiya resurslaridan foydalanishni nazorat qilish - Muqobil energiya manbalaridan foydalanish (quyosh, shamol) - Energiya sarfini kamaytirish bo'yicha tadbirlarni amalga oshirish	- Energiya sarfini kamaytirish - Energiya resurslari uchun xarajatlarni qisqartirish - Atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish	Energiyatejamkor texnologiyalarni joriy etish, energiya auditini o'tkazish va muqobil energiya manbalaridan foydalanish energiya xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish imkonini beradi. Bu nafaqat xarajatlarni optimallashtirishga, balki atrof-muhitga ta'sirni kamaytirishga ham yordam beradi.
5. Transport va logistika xarajatlarini optimallashtirish	- Transport logistikasi tizimini takomillashtirish - Optimal transport marshrutlarini ishlab chiqish - Transport vositalaridan samarali foydalanish - Tashqi logistika xizmatlaridan foydalanish	- Transport xarajatlarini kamaytirish - Tovarlarni yetkazib berish muddatlarini qisqartirish - Logistika jarayonlarining samaradorligini oshirish	Logistika tizimini takomillashtirish, optimal marshrutlarni ishlab chiqish va transport vositalaridan samarali foydalanish transport xarajatlarini kamaytirish va tovarlarni yetkazib berish muddatlarini qisqartirishga yordam beradi.
6. Boshqaruv xarajatlarini optimallashtirish	- Boshqaruv apparatini qisqartirish - Boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish - Samarali boshqaruv usullarini joriy etish - Ofis xarajatlarini kamaytirish	- Boshqaruv xarajatlarini kamaytirish - Boshqaruv samaradorligini oshirish - Qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirish	Boshqaruv apparatini qisqartirish, boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish va samarali boshqaruv usullarini joriy etish boshqaruv xarajatlarini kamaytirish va qaror qabul qilish jarayonini tezlashtirishga yordam beradi.

Ushbu jadval korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etish xarajatlarini optimallashtirishning turli yo'nalishlari va chora-tadbirlarini ko'rsatib beradi [3, 67]. Har bir yo'nalish bo'yicha optimallashtirish imkoniyatlari mavjud va ularni kompleks

tarzda amalga oshirish korxona uchun sezilarli iqtisodiy samaraga olib kelishi mumkin. Xarajatlarni optimallashtirishda korxonaning o'ziga xos xususiyatlari va sharoitlarini hisobga olish zarur. Bundan tashqari, xarajatlarni qisqartirish chora-tadbirlari mahsulot sifati va ishchilarning motivatsiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi kerak. Korxonalarda ishlab chiqarishni tashkil etish xarajatlarini optimallashtirish - bu doimiy ravishda takomillashtirib boriladigan jarayon. Jadvalda keltirilgan yo'nalishlar va chora-tadbirlar korxonalarga o'z faoliyatini yanada samaraliroq qilishga va raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi [7, 67].

2-jadval

Xarajat turi	Optimallashtirish yo'llari	Kutilayotgan natija
Materiallar	Yetkazib beruvchilar bilan muzokaralar, zaxiralarni boshqarish, sarf me'yorlarini kamaytirish	Xomashyo narxining pasayishi, ortiqcha zaxiralarning kamayishi, material sarfining qisqarishi
Mehnat	Avtomatlashtirish, malakali kadrlar, rag'batlantirish tizimi	Ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyojning kamayishi, mehnat unumdorligining oshishi, ish haqi fondining optimallashtirish
Asosiy vositalar	Uskunalaridan samarali foydalanish, ta'mirlash tizimini takomillashtirish, energiyatejamkor texnologiyalar	Uskunalarining ish vaqtining uzayishi, ta'mirlash xarajatlarining kamayishi, energiya tejamkorligi
Transport	Logistikani optimallashtirish, optimal marshrutlar, transport vositalaridan samarali foydalanish	Transport xarajatlarining pasayishi, tovarlarni yetkazib berish muddatlarining qisqarishi
Boshqaruv	Boshqaruv apparatini qisqartirish, jarayonlarni avtomatlashtirish, ofis xarajatlarini kamaytirish	Boshqaruv xarajatlarining qisqarishi, qaror qabul qilish jarayonining tezlashuvi

Ushbu jadval korxonalarda ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirishning eng muhim yo'nalishlari va ularga mos keladigan asosiy optimallashtirish usullarini jamlagan. Jadvalni tahlil qilar ekanmiz, xarajatlarni optimallashtirish nafaqat xarajatlarni qisqartirish, balki resurslardan samarali foydalanish, jarayonlarni takomillashtirish va texnologiyalarni joriy etish orqali korxona faoliyatini yaxshilashni ham o'z ichiga olishini ko'rishimiz mumkin. Materiallar xarajatlarini optimallashtirish yetkazib beruvchilar bilan strategik sheriklikni yo'lga qo'yish, material sarfini qisqartirish va zaxiralarni boshqarish tizimini takomillashtirishga qaratilgan. Mehnat xarajatlarini optimallashtirish avtomatlashtirish va malakali kadrlardan foydalanish orqali mehnat unumdorligini oshirish va xodimlarga to'lanadigan ish haqi xarajatlarini kamaytirishni maqsad qilgan. Asosiy vositalar va transport xarajatlarini optimallashtirish resurslardan oqilona foydalanish, ta'mirlash tizimini takomillashtirish, energiyatejamkor texnologiyalarni joriy etish va optimal logistika zanjirlarini yaratish orqali xarajatlarni kamaytirishga qaratilgan. Boshqaruv xarajatlarini optimallashtirish boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish, boshqaruv apparatini qisqartirish va ortiqcha ofis xarajatlaridan qochish orqali xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Umuman olganda, ushbu jadval korxonalarga

xarajatlarni optimallashtirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun keng qamrovli strategiyalarni rejalashtirishda yordam beradi. Korxona o'zining o'ziga xos sharoitlarini hisobga olgan holda, jadvaldagi yo'nalishlar va usullardan foydalanib, xarajatlarni optimallashtirish va raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan aniq chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqishi mumkin.

Xulosa. Ishlab chiqarish jarayonini tahlil qilish va zaruriy o'zgarishlarni amalga oshirish muhimdir. Barcha jarayonlarni batafsil tahlil qilish, noaniqliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun muhimdir. Tahlil jarayonida har bir bosqichda xarajatlar va vaqtlardagi sarflarni aniqlash mumkin. Shu yo'nalishda zamonaviy axborot texnologiyalari va dasturlardan foydalanish xarajatlar hisobini tushunishni va monitoringini osonlashtiradi. Ishlab chiqarishda yangi texnologiyalarni joriy etish xarajatlarni kamaytirish va samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Avtomatlashtirish, robototexnika va sun'iy intellekt kabi innovatsion yechimlar ishlab chiqarish jarayonini soddalashtirish va shu bilan birga xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Masalan, ishlab chiqarish jarayonida inson omilining chirkin yoki kam samaradorligini yo'qotish orqali energiya va ishchi kuchi xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Moddiy resurslarning sarflarini optimallashtirish muhim yo'ldir. Resurslarni tejash va ularni maksimal samaradorlikda ishlatish hisobiga xarajatlarni qisqartirish mumkin. Masalan, xom ashyo va materiallarning ortiqcha sarflanishini oldini olish, ularni eng maqbul shaklda saqlash va ishlab chiqarish jarayoni uchun zaruriy qo'shimchalarni hisobga olish orqali buni amalga oshirish mumkin. Inson resurslari va malakali ishchilarni tayyorlash va ulardan maksimal darajada foydalanish ishlab chiqarish xarajatlarini optimallashtirishda bir qator afzalliklarga ega. Ishchilarni muntazam ravishda tayyorlash va ularni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, mahsuldorlikni oshirish va texnik xizmat ko'rsatish xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi. Ishlab chiqarish jarayonidagi logistika va ta'minot zanjirini optimallashtirish zarur.

Foydalanilgan adabitlar ro'yxati

1. Abdullayev, S. (2018). "Ishlab chiqarish tizimlari va ularni boshqarish". O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. 98-bet
2. Askarov, Sh. (2020). "Xarajatlarni boshqarishda innovatsion yondashuvlar". Fan va texnologiya. 14-bet
3. Botirov, K. (2019). "Tadbirkorlik va xarajatlarni optimallashtirish". Samarqand Davlat Universiteti. 67-bet
4. Karimov, A. (2021). "Ishlab chiqarishni optimallashtirish va iqtisodiy samaradorlik". Iqtisodiyot va statistika. 56-bet
5. Mamajonov, R. (2022). "Korxonalarda moliyaviy boshqaruv". O'zbekiston milliy universiteti. 87-bet

6. Mirzayev, D. (2023). "Kichik va o'rta biznesda xarajatlarni kamaytirish strategiyalari". Yosh g'oyalar nashriyoti. 88-bet
7. Murodov, O. (2020). "Tashkilotning moliyaviy samaradorligini oshirish". Innovatsiya va raqobat. 67-bet
8. Rahimov, T. (2021). "Ishlab chiqarish jarayonlarini analizi va optimallashtirish". Buxoro Davlat Universiteti. 90-bet
9. Tursunov, U. (2019). "Ekonomik samara va xarajatlarni boshqarish". Iqtisodiyot va innovatsiyalar. 23-bet
10. Yuldoshov, E. (2022). "Ishlab chiqarish samaradorligi va xaridlarda optimallashtirish". Noshirlar uyushmasi. 41-bet